

**НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ
ПРАВНОГ ФАКУЛТЕТА УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ**

Одлуком Наставно-научног већа Правног факултета Универзитета у Београду, која је донета на седници од 29. новембра 2021. године, одређени смо за чланове Комисије за преглед и оцену докторске дисертације кандидаткиње **Јелене Влајнић** под насловом: „**Право народа на самоопредељење у међународном праву**”. Након што смо пажљиво прегледали достављени рукопис докторске дисертације и извршили оцену исте, част нам је да доставимо Наставно-научном већу следећи

**ИЗВЕШТАЈ
о завршеној докторској дисертацији**

I Основни подаци о кандидату и дисертацији

а) Основни подаци о кандидаткињи

Кандидаткиња Јелена (Миодраг) Влајнић рођена је 21. новембра 1988. године у Београду. Основну школу завршила је у Београду, а затим и Четврту београдску гимназију. Основне студије на Правном факултету Универзитета у Београду уписала је 2007. године, а дипломирала је 2011. године са просечном оценом 8,68. Добитница је Светосавске похвалнице за најбоље студенте за школску 2009/2010. годину.

На Правном факултету Универзитета у Београду завршила је мастер академске студије на Међународноправном смеру (мастер рад: *Заштита посебних права домородачких народа*) са просечном оценом 9,25.

Докторске академске студије на Правном факултету Универзитета у Београду, Међународноправна ужа научна област, уписала је школске 2013/2014. године. Током студија положила је испит из предмета Методи научноистраживачког рада и вештине (оцена 9), као и први докторски испит из предмета: Међународно јавно право (оцена 8), Међународна људска права (оцена 9) и Право европских интеграција (оцена 10). Други

докторски испит је положила из предмета Међународно правосуђе (оцена 8) и Право заштите човекове околине (оцена 8). Такође је објавила и научни чланак и одбранила пројекат докторске дисертације.

Била је учесница семинара у организацији Страниак академије за демократију и људска права у Улцињу септембра 2015. године. Похађала је Школу бранитеља и бранитељки људских права у оквиру *Civil Rights Defenders*-а 2017. године.

Од 2019. године кандидаткиња је запослена као асистенткиња на Високој школи за пословну економију и предузетништво у Београду.

Објавила је следеће научне радове:

1. „Криминализација агресије у савременом међународном праву“, Кривично законодавство и превенција криминалитета (Норма и пракса), Миодраг Симовић (ур.) Једанаеста међународна научно-стручна конференција, Српско удружење за међународноправну теорију и праксу и Минстарство правде РС, Требиње, 2020. године (коауторски рад са проф. др Живорадом Рашевићем).
2. „Правни основ унилатералне хуманитарне интервенције“, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, 1/2016, 331-354.
3. „Принцип мирољубивог коришћења космичког пространства“, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, 3/2015, 1419-1439.

б) Основни подаци о докторској дисертацији

Докторска дисертација кандидаткиње Јелене Влајнић под називом „Право народа на самоопредељење у међународном праву” има 253 странице А4 формата (основни текст фонт *Book Antiqua* 12, проред основног текста 1, маргине 20 mm) и у складу је са захтевима Универзитета у Београду у погледу форме и садржаја докторске дисертације.

Дисертација садржи насловну страну на српском и енглеском језику, страницу са информацијама о менторима и члановима комисије, страницу са подацима о докторској дисертацији на српском и енглеском језику, укључујући резиме на српском и енглеском језику и кључне речи, садржај, попис литературе и коришћених извора, као и биографију

ауторке. Истраживачку грађу за докторску дисертацију чине уџбеници, домаћи и страни научни радови у монографском облику, зборници стручних и научних радова, научни чланци и студије, домаћи и страни прописи, извештаји међународних институција, одлуке међународних и националних судова.

Садржај дисертације обухвата: Први део - *Увод* (стр. 1 – 6) у којем кандидаткиња представља предмет и метод свог истраживања, као и изворе и литературу; други део - *Историјски развој концепта права на самоопредељење од принципа до права* (стр. 7 – 42) који се састоји од три одељка и закључка; трећи део – *Самоопредељење у периоду након деколонизације* (стр. 43 – 123) који се састоји од три одељака и закључка; четврти део - *Самоопредељење и унилатерална (ремедијална) сецесија* (стр. 124 – 200), који се састоји из шест одељака и закључка; пети део - *Самоопредељење у контексту распада СФРЈ* (стр. 201 - 223) и списак литературе са укупно 1299 фуснота у тексту. Списак цитиране литературе и правних извора обухвата преко 500 библиографских јединица (преко 300 на страним језицима и преко 100 на домаћем језику).

Универзитетска библиотека „Светозар Марковић” је у складу са Правилником о поступку провере оригиналности докторских дисертација које се бране на Универзитету у Београду, проверила оригиналност докторске дисертације коришћењем компјутерског софтвера *iThenticate*. Утврђено подударане текста износило је 13%, а од тога, свега у једном случају 3%. Кандидаткиња је након добијеног извештаја додатно уредила текст, а менторка проф. др Ивана Крстић је увидом у извештај Универзитетске библиотеке, утврдила да није пронађен плагијат, да се углавном ради о подударану због назива међународних извора или назива библиографског извора, те је дала позитивну оцену о оригиналности докторске дисертације.

II Предмет и циљ дисертације

Предмет истраживања докторске дисертације је, у ширем смислу, целовито и систематско проучавање права на самоопредељење у савременом уговорном и обичајном међународном праву.

Кандидаткиња је истражила историјски развој принципа самоопредељења народа и садашњи нормативни статус права на самоопредељење народа. Имајући у виду наведени предмет, циљеви дисертације су следећи:

1) Утврђивање субјеката, садржине и положаја права на самоопредељење у међународном праву

Утврђивање садржине, субјеката и положаја права на самоопредељење представља полазну основу и циљ дисертације. У том смислу, самоопредељење као концепт кандидаткиња анализира са становишта различитих историјских периода. Кандидаткиња најпре истражује садржину и носиоце принципа самоопредељења у периоду деколонизације, а затим утврђује субјекте и положај права на унутрашње и спољашње самоопредељење у савременом међународном праву. Полазна тачка у истраживању концепта самоопредељења јесте утврђивање на кога се односи ово право, тј. одређење субјеката права на самоопредељење. Након тога утврђују се садржина права на унутрашње и спољашње самоопредељење као и начин примене оба наведена вида права на самоопредељење. Наиме, у теорији се установила подела права на самоопредељење на различите видове, при чему је најучесталија подела на унутрашњи и спољашњи вид права на самоопредељење. Спољашње самоопредељење укључује право народа да самостално одлучује о свом међународном положају, тј. да створи сопствену суверену и независну државу, да се удружи са постојећом сувереном државом или да се интегрише у постојећу суверену државу, или да успостави било који други политички поредак по свом слободном избору. Унутрашње самоопредељење одређено је у члану 1 став 1 пактова о људским правима (1966) као право народа да „слободно одређују свој политички положај и слободно остварују свој привредни, друштвени и културни развој“. Разлику између два вида права на самоопредељење Торнбери (*Thornberry*) је објаснио на једноставан начин – „спољашња димензија или аспект дефинише положај народа у односу на друге народе и државе, док се унутрашња или демократска димензија тиче односа између народа и сопствене државе или владе.“ Поред унутрашњег и спољашњег облика самоопредељења којима се посвећује највише пажње у литератури, рад се бави анализом и других облика самоопредељења – политичким, економским и културним самоопредељењем. Такође, кандидаткиња утврђује природу права на самоопредељење – да ли је оно *erga omnes* и *ius cogens* карактера. У литератури постоје ставови да самоопредељење представља мешавину права и принципа међународног права, те кандидаткиња разматра како ова тако и друга гледишта о природи концепта самоопредељења народа.

2) Разматрање односа права на самоопредељење са другим принципима међународног права

Важно је размотрити и однос права на самоопредељење са другим нормама међународног права, посебно принципом територијалног интегритета држава и нормом о забрани употребе силе. Посебно је значајан однос права на самоопредељење и принципа територијалног интегритета, јер се по својој природи налазе у контрадикцији. Док принцип територијалног интегритета тежи да очува територијални *status quo*, самоопредељење води промени државних граница. Територијални интегритет држава угрожен је захтевима за сецесију група које се позивају на право на спољашње самоопредељење. Однос ова два принципа додатно компликује чињеница да међународна заједница није развила правне принципе којима би се руководила приликом решавања сецесионистичких ситуација, тако да све углавном зависи од тренутног односа снага заинтересованих држава. Вршење права на самоопредељење ограничено је и принципом *uti possidetis*, пошто овај принцип тежи да одређени народ држи везаним за територију и тако претпоставља територијални поредак идентитету народа. У вези са принципом забране употребе силе, поставља се питање да ли народи који се позивају на право на вршење спољашњег самоопредељења имају право да употребе силу ради испуњења својих захтева? Стога се предмет истраживања проширује и на анализу поменутих принципа, како би се на одговарајући начин довели у везу са правом народа на самоопредељење.

3) Утврђивање постојања права на ремедијалну сецесију

Важну тачку у овом истраживању представља утврђивање да ли у међународном праву постоји право народа на сецесију под одређеним околностима, тзв. ремедијалну сецесију. Наиме, у литератури постоји подршка гледишту да у случају да одређена држава тешко и масовно крши људска права својих становника или дела својих становника, а исцрпљена су средства за мирно постизање споразума у оквиру државе, народу коме се на овакав начин омета уживање права на унутрашње самоопредељење има право на тзв. ремедијалну сецесију. Дакле, под одређеним околностима народу се право на унутрашње самоопредељење преображава у право на унилатералну сецесију. Како би дошла до одговора на наведено питање, кандидаткиња истражује изворе права набројане у члану 38, став 1 Статута Међународног суда правде. Почетна тачка у утврђивању постојања права на

ремедијалну сецесију је анализа међународних уговора, а затим кандидаткиња разматра постојање обичајног права на ремедијалну сецесију.

III Основне хипотезе од којих се пошло у истраживању

Имајући у виду да је предмет дисертације разматрање права на самоопредељење у његовој целокупности, дисертација се заснива на неколико повезаних и међусобно условљених хипотеза. Ове хипотезе односе се на поједине видове права на самоопредељење као и на право на тзв. ремедијалну сецесију као посебан начин остваривања једног вида права на самоопредељење, али све оне чине једну заокружену целину.

У дисертацији кандидаткиња је потврдила осам полазних хипотеза. Најпре је утврдила да *самоопредељење има статус erga omnes, али не и ius cogens нормe*. Једно од основних, и помало контроверзних питања у вези права на самоопредељење је питање носиоца, субјекта овог права. Узимајући у обзир уобичајену поделу права на самоопредељење на унутрашњи и спољашњи вид, кандидаткиња је закључила да је *само народ у смислу целокупног становништва одређене државе овлашћен на вршење права на самоопредељење; мањине и домородачки народи имају право само на унутрашњи вид овог права*. Затим је, у погледу веома раширеног става да је могуће остваривање права на самоопредељење у облику једностране сецесије онда када су присутне одговарајуће, ремедијалне околности, што се у литератури уобичајено означава као ремедијална сецесија, кандидаткиња утврдила да *такво право нема основ у међународном праву*. До таквог закључка кандидаткиња је дошла потврђивањем почетних хипотеза да у *међународним инструментима није могуће пронаћи основ за унилатералну (ремедијалну) сецесију*, те да је *доктрина подељена поводом питања постојања права на ремедијалну сецесију*. Иако је кандидаткиња потврдила и да је у *судским одлукама и мишљењима могуће наћи трагове подршке постојању права на ремедијалну сецесију*, те да *општи принципи међународног права остављају могућност постојања унилатералне сецесије*, коначно је потврдила и хипотезу да се у *обичајном праву још увек није кристализовала норма о праву на ремедијалну сецесију*.

IV Кратак опис садржаја дисертације

Докторска дисертација кандидаткиње Јелене Влајнић под насловом "Право народа на самоопредељење у међународном праву", поред списка литературе и биографије, има укупно шест делова.

У **првом, уводном делу**, представљени су значај теме, разлози који су мотивисали кандидаткињу за избор теме дисертације, методолошки оквир рада као и циљеви који желе да се постигну дисертацијом.

Други део под насловом - **Историјски развој концепта самоопредељења од принципа до права** обухвата период развоја концепта самоопредељења од политичког принципа до правног стандарда. У првом одељку овог дела кандидаткиња најпре представља корене самог принципа самоопредељења који се према данашњим сазнањима налазе у америчкој и француској револуцији у 18. веку и у националистичким покретима 19. века. Затим кандидаткиња разматра Лењинову и Вилсонову концепцију самоопредељења и истражује случај Оландских острва како би утврдила садржину принципа самоопредељења у периоду између два светска рата. Коначно, кандидаткиња представља период након Другог светског рата и усвајање Повеље УН као контекст у којем се принцип самоопредељења развио у правни стандард. Поглавље закључује утврђивањем субјеката и садржине принципа самоопредељења у деколонизационом процесу.

У **трећем делу** под насловом - **Самоопредељење у периоду након деколонизације** кандидаткиња истражује садржину и положај самоопредељења након што је постао правни стандард. У том смислу најпре представља изворе права – универзалне и регионалне инструменте у којима је садржано право на самоопредељење, међународно обичајно право, као и праксу Међународног суда правде у односу на самоопредељење. Након тога кандидаткиња разматра питање субјекта и садржине различитих видова права на самоопредељење. Такође, у овом делу кандидаткиња утврђује и однос самоопредељења са другим принципима међународног права, пре свега са принципима територијалног интегритета и *uti possidetis iuris*.

Четврти део под насловом **Самоопредељење и унилатерална (ремедијална) сецесија** посвећен је утврђивању постојања права на квалификовану, ремедијалну сецесију у међународном праву. Дакле, циљ поглавља је утврђивање да ли постоји основа за

постојање права на ремедијалну сецесију у међународном праву, како тврде заступници ове теорије. Кандидаткиња у првом одељку овог дела представља теоријске приступе сецесији уопште, а затим разматра начин на који је ремедијална сецесија регулисана међународним правом, следећи изворе права из Статута Међународног суда правде. Стога, почетна тачка истраживања је анализа међународних конвенција које могу да представљају основ за позивање на ремедијалну сецесију, а затим се прелази на разматрање могућег постојања овлашћења на ремедијалну сецесију у обичајном праву. Норма обичајног права састоји се из два елемента – објективног у виду праксе држава и субјективног у виду свести о правној обавезности (*opinio iuris*), те за утврђивање постојања права на ремедијалну сецесију кандидаткиња истражује испуњеност настанка обичајног правила са становишта оба ова елемента. Традиционално међународно право већи нагласак ставља на праксу држава у односу на *opinio iuris*, међутим савремени приступ настанку обичајног правила придаје једнаку важност како објективном, тако и субјективном елементу. Кандидаткиња најпре истражује праксу држава у односу на ремедијалну сецесију анализом појединих ситуација у којима је долазило до позивања одређених ентитета на ово право. Затим утврђује постојање *opinio iuris*-а разматрањем изјава држава у односу на законитост унилатералних сецесија. Том приликом кандидаткиња разматра и новије случајеве отцепљења у којима је по некима дошло до примене права на ремедијалну сецесију – Косово, Абхазију и Јужну Осетију. Наведени случајеви служе као примери ремедијалне сецесије у литератури те заслужују дубљу анализу, а такође пружају прилику за увид у став међународне заједнице према унилатералној (ремедијалној) сецесији у савременом међународном праву. Кандидаткиња закључује поглавље утврђивањем постојања основа ремедијалне сецесије у преосталим, помоћним изворима међународног права – општим принципима међународног права, те судским одлукама и мишљењима.

У петом делу под насловом **Самоопредељење у контексту бивше Југославије** кандидаткиња истражује примену права на самоопредељење у светлости распада бивше Југославије. Случај бивше Југославије захтева посебно поглавље у овом раду јер је специфичан и значајан због сложености правних питања која су настала распадом СФРЈ. На почетку поглавља кандидаткиња даје кратак историјски преглед процеса отцепљења бивших југословенских република. Затим излаже мишљења и закључке до којих је дошла

Бадинтерова истражна комисија, а поглавље закључује утврђивањем да ли у случају распада бивше Југославије може да се говори о ремедијалној сецесији.

У последњем шестом делу дисертације – **Закључна разматрања**, кандидаткиња сумира резултате истраживања у погледу концепта самоопредељења и ремедијалне сецесије.

V Остварени резултати и научни допринос дисертације

Допринос ове дисертације је у анализи и разјашњењу веома важног концепта права народа на самоопредељење. Иако концепт самоопредељења осцилира између политике и права, важно је разјаснити аспекте овог права са правног становишта и раздвојити га од политичког утицаја. Тако се основна питања обрађена у овој дисертацију тичу положаја права на самоопредељење у савременом међународном праву, анализа садржине унутрашњег и спољашњег вида права на самоопредељење, као и постојање права на ремедијалну сецесију.

Највећи допринос дисертације састоји се у следећем:

- Утврђивање круга носилаца права на самоопредељење, јер једно од најспорнијих питања у литератури јесте разјашњење на кога се ово право односи. Кандидаткиња Влајнић мишљења је неопходно разликовати субјекте унутрашњег и спољашњег самоопредељења. Такође је мишљења да постоје две врсте субјеката унутрашњег самоопредељења: целокупно становништво одређене државе и подгрупе у оквиру одређене државе које испуњавају одређене услове, док спољашњи вид права на самоопредељење припада само целокупном становништву одређене државе.

- Утврђивање садржине права народа на самоопредељење. Анализом концепта самоопредељења народа утврђена је садржина овог права у периоду деколонизације, као и садржина унутрашњег и спољашњег вида права на самоопредељење у савременом међународном праву.

- Утврђивање односа права на самоопредељење са другим принципима међународног права. Кандидаткиња истиче да самоопредељење не делује у правном вакууму, већ остварује односе са другим правилима и принципима међународног права, од којих је посебно значајан његов однос са принципом заштите територијалног интегритета и принципом *uti possidetis*.

- Постојање права на ремедијалну сецесију која постоји у случају да одређена држава тешко и масовно крши људска права својих становника или дела својих становника, а исцрпљена су средства за мирно постизање споразума у оквиру државе. Кандидаткиња Влајнић мишљења је да нема јасног основа за тврдњу у постојање права на квалификовану, ремедијалну сецесију у савременом уговорном и обичајном међународном праву, што је такође њен научни допринос у овој области.

Од дисертације се очекује да због своје свеобухватности пружи значајан допринос литератури у области међународног јавног права и међународног права људских права на српском језику. У постојећој домаћој и страној литератури махом се истражују само поједини аспекти права на самоопредељење, те дисертација пружа значајан допринос својом свеобухватношћу, темељношћу и обрадом бројних извора. Дисертација је намењена како теоретичарима међународног права, тако и практичарима, јер расветљавањем права на самоопредељење и предлозима како би ово право требало примењивати у пракси могла допринети његовој правилној имплементацији. Како предмет рада у извесној мери изучавају и стручњаци из области политичких наука, дисертација може да допринесе и истраживањима из ове области.

Такође, дисертација указује и на теоретску и судску неконзистентност у тумачењу и примени права народа на самоопредељење. Стога дисертација садржи предлоге *de lege ferenda* карактера о потреби усвајања инструмента који ће на јаснији начин дефинисати право на самоопредељење. У дисертацији су изнети разлози због којих је неопходно развити систем правних норми којим би се разјаснила питања попут утврђивања носиоца права на самоопредељење, одређења садржине права на самоопредељење, под којим условима може да се примени право на спољашње самоопредељење (право на сецесију). Наиме, да би се ово право применило на адекватан начин, било би пожељно усвојити инструмент који би садржао дефиницију овог права. Начин примене спољашњег вида самоопредељења већ је одређен у међународним инструментима, те би у инструменту који се предлаже требало ближе дефинисати садржину права на унутрашње самоопредељење. Тиме би се помогло државама у усвајању мера којима ће имплементирати право на самоопредељење.

VI Закључак

У докторској дисертацији кандидаткиња је сверобухватно и применом различитих метода обрадила спорна питања која прате право народа на самоопредељење. Реч је о

правном питању које је у домаћој стручној и научној литератури обрађено само фрагментарно. Питања о којима је расправљано у дисертацији могу користити теоретичарима и практичарима међународног права, политиколозима, али и носиоцима извршне власти који учествују у међународним односима и који се могу заложити за доношење посебне конвенције која би разрешила питање субјективитета права на самоопредељење, али и друга питања од значаја за остварење овог права. Дисертација може послужити и студентима који желе да дубље истраже ово питање, које је предмет великог интересовања, имајући у виду да је коришћено и у случају распада СФРЈ. Кандидаткиња је овај случај обрадила са посебном пажњом, као сведочанство блиске прошлости која је условила оружани сукоб на овим просторима. Притом, иако је ово питање осетљиво, кандидаткиња је током целе дисертације задржала научну објективност и користила све релевантне научне методе.

Дисертација одговара претходно одобреној пријави и приликом њене израде није било одступања од прихваћене теме, а кандидаткиња се у највећој мери придржавала постављеног оквира истраживања и почетних методолошких начела. Свакако није могуће очекивати да кандидаткиња у свему остане при првобитном предлогу, имајући у виду бројну литературу коју је користила при изради дисертације, што је допринело продубљивању њеног знања у овој области. Такође, и коментари чланова Комисије су допринели да оквир дисертације у одређеној мери одступи од првобитно задатог оквира.

Кандидаткиња је у циљу свеобухватне анализе представила развој права на самоопредељење, али је осветлила и спорна питања која се тичу самог концепта у савременом међународном праву. Притом, полазну основу представљало је утврђивање субјектата, садржине и положаја права на самоопредељење у међународном праву, као и расправа о праву на ремедијалну сецесију. Тако рад у погледу предмета, циља и метода истраживања, као и садржаја представља самостално и оригинално научно дело. Поред смисла за анализу и синтезу материје, кандидаткиња показује да зна и влада релевантном страном и домаћом библиографијом.

Имајући у виду наведене елементе ове дисертације мишљења смо да се може дати позитивна оцена овом раду, као и да он представља допринос теоријској обради теме која је предмет дисертације. Стога сматрамо да рад кандидаткиње **Јелене Влајнић** под насловом: „**Право народа на самоопредељење у међународном праву**“ у свему

испуњава законске и статутарне услове који се захтевају да би се рад могао прихватити као докторска дисертација, па због свега наведеног, Комисија

п р е д л а ж е

да Наставно-научно веће Правног факултета Универзитета у Београду прихвати овај рад као подобан за јавну одбрану, као и да одреди комисију пред којом ће **Јелена Влајнић** бранити предметну докторску дисертацију.

У Београду, 1. фебруара 2022. године

ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ

Др Миодраг Јовановић, редовни професор
Правног факултета Универзитета у Београду

Др Ивана Крстић, редовна професорка
Правног факултета Универзитета у Београду

Др Сања Ђајић, редовна професорка
Правни факултет Универзитета у Новом Саду